

2024-06-07

Utbildningsdepartementet
103 33 StockholmSofia Hylander
070-562 13 75
sofia.hylander@tco.se

SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna

U2024/00585

TCO har getts möjlighet att yttra sig över SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna.

Övergripande synpunkter

Utredningens ursprungliga uppdrag handlade om att se över hur yrkesvuxutbildningen kan bli mer effektiv och bättre svara mot arbetsmarknadens och individernas behov samt föreslå en utbildningsmodell inom komvux med stark koppling mellan arbetsplats och utbildning. Utredningen skulle också föreslå åtgärder för mer långsiktighet och förutsägbarhet i statens finansiering av yrkesvux samt hur statsbidraget för yrkesvux kan förändras för att bättre möta upp snabbt uppkomna utbildningsbehov lokalt och regionalt. I uppdraget ingick också att analysera åtgärder som kan få fler elever att nå målen inom komvux samt se över ordningen för provning i komvux, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Genom ett tilläggsdirektiv från juli 2023 fick utredningen också i uppdrag att föreslå en ny form av yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå. Den nya formen av yrkesutbildning skulle enligt uppdraget inte vara en del av komvux utan följa samma modell som yrkeshögskolan med MYH som förvaltningsmyndighet.

Utredningen har genomfört ett ambitiöst och grundligt arbete utifrån de ursprungliga direktiven om att reformera vuxenutbildningen. TCO bedömer reformförslagen som både rimliga och välmotiverade och anser att de sammantaget har goda förutsättningar att leda till en effektiviserad vuxenutbildning som bidrar till ökade möjligheter till omställning/yrkesväxling och förbättrad kompetensförsörjning inom både näringsliv och offentlig sektor.

TCO tillstyrker därmed på ett övergripande plan de delar av utredningens förslag som syftar till att reformera vuxenutbildningen (kapitel 4-12).

Vad gäller förslagen i kapitel 3 om en ny yrkesskola för vuxna – Nationell yrkesutbildning – anser TCO att det inte är möjligt att

bedöma den nya yrkesskolans nytta och relevans förrän den pågående pilotverksamheten genomförts och utvärderats.

TCO ingår i MYH:s referensgrupp för Nationell yrkesutbildning och har därmed god inblick i pilotverksamhetens uppstartsfas men anser fortfarande att det i detta tidiga skede inte är möjligt att förutse den nya utbildningsformens resultat och konsekvenser. För TCO är det inte heller uppenbart att de uttalade behoven inte kunnat tillgodoses av en utvecklad och reformerad kommunal yrkesinriktad vuxenutbildning – ett alternativ till uppstarten av en helt ny utbildningsform.

TCO avstyrker därmed förslagen om en ny yrkesskola för vuxna (kapitel 3) tills dess att pilotverksamheten utvärderats och besvarat vissa för TCO kritiska frågeställningar.

Nedan lämnas mer detaljerade synpunkter på valda delar av utredningens kapitel och förslag.

Kapitel 3. En ny yrkesskola för vuxna

Utredningen föreslår införandet av en ny utbildningsform för vuxna – i utredningen benämnd yrkesskola – som syftar till att bredda och öka utbudet av gymnasial utbildning och som svarar mot arbetslivets behov av kompetens. Utbildning inom yrkesskolan ska bedrivas på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan, därav föreslås MYH som förvaltningsmyndighet för yrkesskolan.

Syftet med den nya utbildningsformen för vuxna är att bredda och öka utbudet av utbildning på gymnasial nivå som svarar mot arbetslivets behov av kompetens. För TCO är detta givetvis en viktig fråga ur ett kompetensförsörjningsperspektiv, inte minst kopplat till omställningsstudiestödet. Samtidigt bedrivs det redan idag yrkesutbildning på gymnasial nivå, bland annat inom komvux. Mot bakgrund av att det finns flera risker med införandet av ett helt nytt utbildningsformat hade det kanske varit rimligt att först pröva om syftet kunnat uppnås genom utveckling och effektivisering av nuvarande vuxenutbildning?

TCO upplever det också som problematiskt att frågan hanterats med stor brådska och korta ledtider. MYH har i uppdrag att genomföra en pilotverksamhet där utbildningsformen Nationell yrkesutbildning ska testas i praktiken från och med i höst. Denna pilotsatsning startades och tilldelades medel långt innan utredningen var klar – ett forcerat förfarande som i sig är lite anmärkningsvärt.

TCO uppskattar möjligheten att delta i referensgruppen för Nationell yrkesutbildning – det ger berörda organisationer möjlighet att följa pilotverksamheten i realtid. TCO bedömer dock att det i detta tidiga

skede inte är möjligt ta ställning till den nya utbildningsformens nytta och relevans.

TCO avstyrker därmed förslaget om en ny yrkesskola för vuxna i detta skede.

I utvärderingen av pilotverksamheten anser TCO att bland annat följande risker och frågeställningar bör beaktas och besvaras:

- Införandet av en ny utbildningsform riskerar att leda till ökad otydlighet vad gäller skillnaden mellan olika former av yrkesinriktade utbildningar för vuxna. Avgränsningen mot andra utbildningar yrkesskolans målgrupp måste tydliggöras och kommuniceras. Yrkesskolan ska vara ett komplement till andra gymnasiala yrkesutbildningar, inte en konkurrent. TCO bedömer också att risken för konkurrens om elevunderlaget mellan olika utbildningsformer är uppenbar – särskilt vad gäller utbildningar med lägre söktryck. Vi vet att många yrkesvuxutbildningar har svårt att få tillräckligt med sökande redan idag.
- Införandet av en ny gymnasial yrkesskola riskerar också att påverka MYH:s arbete med sitt huvuduppdrag – att tillhandahålla yrkeshögskoleutbildning. Mot bakgrund av MYH:s framgång och goda resultat riskerar nya uppdrag och utbildningsformer att skapa splittring vad gäller fokus och resurser.
- Det är också centralt att utvärderingen säkerställer att yrkesskolans utbildningar matchar arbetsgivarnas kompetenskrav – annars riskerar de individer som vågat hoppa på den nya utbildningsformen hamna i kläm. Om det visar sig att arbetsgivarna inte efterfrågar den kompetens som ges av nya yrkesskolan, eller att kompetensen inte kan valideras, har deltagarna investerat ett utbildningsår med tveksam nytta. Ett år som de istället kunde lagt på en redan etablerad yrkesutbildning inom komvux eller yrkeshögskolan.

Kapitel 4. Från ansökan till antagning i komvux

Utredningen föreslår att elever ska kunna mottas och antas till en sammanhållen yrkesutbildning vilket harmonierar med kommunernas skyldighet att erbjuda sammanhållna yrkesutbildningar. Förslaget bör leda till förenklade antagningsprocesser för både huvudmän och enskilda elever.

TCO tillstyrker förslaget

Kapitel 5. Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux

TCO delar utredningens uppfattning att ansvaret för finansiering av vuxenutbildningen ska delas mellan staten och kommunerna, liksom att statsbidraget behöver bli mer långsiktigt och flexibelt. **TCO tillstyrker** därför utredningens förslag om ett samlat statsbidrag.

TCO tillstyrker också utredningens förslag att statsbidraget delas i en grundfinansiering och en tilläggsfinansiering. En treårig grundfinansiering ger bättre ekonomiska planeringsförutsättningar och bör då tilldelas rullande. Tilläggsfinansieringen syftar till att täcka extra behov, exempelvis vid konjunkturedgång, men hanterar också det faktum att behoven av yrkesvux i normalkonjunktur varierar mellan kommuner. Det bör därför övervägas om även kommunens utbildningsnivå ska avspeglas i fördelningen av grundfinansiering, inte bara antalet invånare över 17 år.

TCO tillstyrker förslaget att kommunerna ska medfinansiera all yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning motsvarande 30 procent av antalet årsstudieplatser. Det underlättar både planering och hantering och bör dessutom underlätta genomförande av mer kostsamma utbildningsinriktningar om dessa kan finansieras av ett högre statsbidrag per plats.

TCO tillstyrker förslaget att statsbidraget per årsstudieplats inledningsvis räknas upp med 20 procent. Om statsbidraget därefter ska vara indexerat bör avgöras i en sammanvägd analys av indexering eller diskretionär uppräknings av statsbidrag till kommunerna.

Kapitel 6. En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

Utredningen föreslår hur lärlingsutbildningen inom komvux bör utvecklas och växa i omfattning, bland annat genom att arbetsgivare ges ett större ansvar och inflytande.

TCO tillstyrker på ett övergripande plan förslagen om förändringar av lärlingsutbildning inom komvux. För att fler ska kunna antas, fullfölja och därefter etablera sig på arbetsmarknaden efter avslutad lärlingsutbildning är det rimligt att arbetsgivare har ett visst ansvar och inflytande över vilka elever som antas. Detta innebär samtidigt att grupper som står längre från arbetsmarknaden kan ha svårt att antas till lärlingsutbildning, det är därför viktigt att säkerställa tillgången till andra vuxenutbildningsalternativ för denna grupp. TCO vill i sammanhanget betona att villkoren för gymnasiala lärlingsanställningar är en fråga för arbetsmarknadens parter.

Kapitel 7. Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov

Den svenska arbetsmarknaden uppvisar tydliga regionala obalanser avseende kompetensförsörjning och rekryteringsbehov, vilket industrietableringarna i norra Sverige illustrerar. I denna kontext delar TCO utredningens slutsats att det faktum att komvux i praktiken inte är riksrekryterande utgör ett reellt hinder för kompetensförsörjningen.

TCO tillstyrker utredningens förslag om att införa särskilda bestämmelser inom komvux för att snabbt kunna möta särskilt stora utbildningsbehov och möjligheten till extra tilldelning av statsbidrag för kommuner med särskilt stora behov av utbildning.

Kapitel 8. Elevers tillgång till stöd i komvux

Utredningen beskriver hur elevgruppen inom komvux förändrats över tid vilket resulterat i ett ökat stödbehov. Men också att det råder bristande likvärdighet mellan kommunerna avseende vilka stödinsatser eleverna får. Mot denna bakgrund föreslår utredningen bestämmelser i skollagen om möjlighet till specialpedagogiska insatser under kortare tid samt obligatorisk kartläggning av stödbehov i samband med upprättande av den individuella studieplanen. TCO tillstyrker förslagets syfte och intentioner men vill tillägga att utredningen kan ha underskattat kostnaden och den administrativa bördan kopplat till obligatorisk kartläggning.

TCO tillstyrker förslagen.

Kapitel 9. Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning

TCO delar utredningens bedömningar och tillstyrker utredningens förslag på myndighetsuppdrag. Föreslagna granskningar, kartläggningar och informationsinsatser kommer sannolikt att utgöra en god grund för det fortsatta arbetet med att underlätta studiesituationen och tillgången till komvux för elever med funktionsnedsättning.

TCO tillstyrker förslagen.

Kapitel 10. Övergångar till arbetsmarknaden för elever inom anpassad utbildning

Utredningen gör bedömningen att målgruppen behöver ökad tillgång till anpassade yrkes- och lärlingsutbildningar inom komvux och föreslår tillsättandet av en utredning gällande finansiering av studier

inom kommunal anpassad vuxenutbildning samt att Statens skolverk får i uppdrag att analysera förutsättningarna för yrkespaket för kommunal anpassad vuxenutbildning på SeQF-nivå 3.

TCO tillstyrker förslagen.

Kapitel 11. Prövning inom komvux och gymnasieskolan

Utredningen föreslår i kapitlet vissa justeringar och begränsningar i systemet för prövning av kunskaper som resulterar i ett betyg. Förslagen innebär bland annat en höjning av prövningsavgiften från 500 till 1000 kr, att prövningen i första hand ska ske inom ett primärt samverkansområde och att rätten till prövning begränsas till max två prövningar per kurs eller nivå under en period av sex månader.

TCO bedömer att utredningen gjort en rimlig avvägning mellan elevernas behov och huvudmännens möjligheter att tillgodose den ibland höga efterfrågan på kunskapsprövningar.

TCO tillstyrker förslagen.

Kapitel 12. Uppföljning och utvärdering

Utredningen föreslår inrättandet av en kommitté i form av en delegation som får i uppdrag att implementera, följa upp och utvärdera nya reformer inom gymnasial yrkesutbildning för vuxna. Delegationen ska vara ett rådgivande organ till regeringen i frågor om yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna och verka under åren 2025-2028.

TCO är positiva till att reformer inom gymnasial yrkesutbildning följs upp och utvärderas utifrån ett gemensamt och samlat perspektiv.

TCO tillstyrker förslaget.

Therese Svanström
Ordförande

Sofia Hylander
Utredare